

Η ΜΥΗΣΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ ΣΤΑ ΛΕΙΒΗΘΡΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Δηλοῦται δὴ διὰ τοῦ ἱεροῦ Λόγου τούτου (ἢ περὶ θεῶν λόγου, ἐπιγράφεται γὰρ ἀμφοτέρων) καὶ τίς ἦν ὁ παραδεδωκώς Πυθαγόρα τὸν περὶ θεῶν λόγον. Λέγει γάρ (ὁ λόγος) ὅδε περὶ θεῶν Πυθαγόρα τῷ Μνησάρχῳ, τὸν ἐξέμαθον, ὁρ-γιασθεῖς ἐν Λειβήθροισι τοῖς Θρακίοις, Ἀγλαοφάμῳ τελεστά μεταδόν-τος, ὡς ἄρα Ὁρφεύς ὁ Καλλιόπας κατὰ τὸ Πάγγαιον ὄρος ὑπὸ τὰς Ματρὸς πινυσθεῖς ἔφα, τὰν ἀριθμῶ οὐσίαν ἀῖδιον ἔμμεν ἀρχάν προμαθεστάταν τῷ παν-τός ὠρανῶ καὶ γᾶς καὶ τὰς μεταξὺ φύσις, ἔτι δέ καὶ θεῶν καὶ θεῶν καὶ δαι-μόνων διαμονάς ρίζαν.

Ἰάμβλιχος, Πυθαγορικός Βίος 146

Δηλώνεται μάλιστα μέ αυτόν τόν «Ἱερόν λόγον» [(ἢ τόν «Λόγον περὶ Θε-ῶν»), γιατί ἐπιγράφεται καὶ μέ τούς δύο (τίτλους)], καὶ ποίος ἦταν αὐτός πού εἶχε παραδώσει στόν Πυθαγόρα τόν «Λόγον περὶ Θεῶν». Λέγει λοιπόν «αὐτός εἶναι ὁ λόγος περὶ θεῶν τόν ὅποιον ἐγώ ὁ Πυθαγόρας, γυῖός τοῦ Μνήσαρχου, διδάχθηκα ὅταν μυήθηκα στά ὄργια (ιερές τελετές) στά Λεῖβηθρα τῆς Θράκης μέσω τοῦ Ἀγλαοφάμου τοῦ μυσταγωγοῦ, ὁ ὁποῖος μέ ἔκανε μέτοχο καὶ μοῦ με-τέδωσε ὅτι ὁ Ὁρφέας ὁ γυῖός τῆς Καλλιόπης, πού ἡ μητέρα του τόν εἶχε κάνει σοφό, (τόν εἶχε σωφρονήσει) στό Πάγγαιον ὄρος, εἶπε ὅτι ὁ ἀριθμός εἶναι ἡ αἰώνια οὐσία, ἀρχή πού προνοεῖ γιά τόν οὐρανό ὅλον καὶ τή γή καὶ τήν ἐνδιά-μεση φύση καὶ ἡ ρίζα διαρκοῦς σταθερότητας (ὑπαρξης) καὶ θεῶν (ἀνθρώπων) καὶ θεῶν καὶ δαιμόνων».

Λίγο πρίν τό κείμενο εἶχε κάνει λεπτομερῆ περιγραφή γιά τήν τύχη τοῦ λό-γου αὐτοῦ περὶ Θεῶν πού συνέταξε ὁ Πυθαγόρας μέ ἀφορμή τόν Ὁρφέα. Λέει ὅτι ὀνομάστηκε Ἱερός Λόγος ἐπειδή περιέχει τά ἀπανθίσματα τῶν πιό μυστη-ριακῶν χωρίων (θέσεων) τοῦ Ὁρφέα. Καί αὐτό ὅτι εἶναι πραγματικό σύγγραμ-μα τοῦ Πυθαγόρα, ὅπως πολλοί λένε ἢ εἶναι τοῦ Τηλαύγῃ, ὅπως κάποιοι μα-θητές τῆς Σχολῆς ἐπιφανεῖς καὶ ἀξιόπιστοι ὑποστηρίζουν, ἀπό τά Ὑπομνήματα πού ὁ ἴδιος Πυθαγόρας ἄφησε κληρονομιά στήν κόρη του Δαμῶ καὶ ἀδελφή τοῦ Τηλαύγῃ.

Αὐτά (ἐνν. τά ὑπομνήματα), μετά τόν θάνατον τῆς Δαμῶς λέγεται ὅτι δόθη-σαν στή Βιτάλη κόρη τῆς Δαμῶς καὶ στόν Τηλαύγῃ πού ἐν τῷ μεταξύ ἐνηλικιώ-θηκε, τό γυῖό τοῦ Πυθαγόρα καὶ ἄνδρα τῆς Βιτάλης. Ὁ Τηλαύγῃς, ὅταν πέθανε ὁ Πυθαγόρας, ἦταν πολύ μικρός καὶ ἔμεινε μαζί μέ τή μητέρα του Θεανῶ, ἐπομέ-νως ὁ θεῖος παντρεύτηκε τήν ἀνηψιά κατὰ τήν προσφιλή συνήθεια τῶν ἀρχαίων

Ἑλλήνων. Προϊκα πῆρε ὅ,τι πολυτιμότερο μποροῦσε νά παρουσιάσῃ ἡ Ἀρχαία Ἑλληνική Φιλοσοφία, ἥτοι τὰ ὑπομνήματα τοῦ Πυθαγόρα. Ὁ Τηλαύγης σύμφωνα μέ τήν παράδοση τὰ ἀξιοποίησε καί τὰ «δημοσιοποίησε».

Ποιός ἦταν ὁ Ἱερὸς Λόγος; τί περιεῖχε;

Ὁ Ἰάμβλιχος εἶναι κατηγορηματικός, ὁ Πυθαγόρας παρέλαβε ἀπό τοὺς Ὀρφικούς τὸν ἀριθμὸ ὡς ὁρισμένη οὐσία τῶν Θεῶν. Καί ὅτι «ἐποιεῖτο διὰ τῶν αὐτῶν ἀριθμῶν καί θαυμαστὴν πρόγνωσιν καί θεραπείαν τῶν θεῶν κατὰ τοὺς ἀριθμούς ὅτι μάλιστα συγγενεστάτην» (Πυθ. β. 147) πρόγνωσιν.

Λοιπὸν ἡ πρόγνωση καί ἡ λατρεία τῶν θεῶν, πού γίνεται μέσῳ τῶν ἀριθμῶν, στηρίζεται στοὺς ἀριθμούς μέ τοὺς ὁποίους βρίσκεται σέ στενὴ συγγένεια, καί ἀπαγορεύεται νά γίνεται μέ ἄλλο τρόπο.

Φέρει δέ ὡς παράδειγμα τὸν Ἀβარი τὸν ἱερέα τῶν Ὑπερβορείων, μαθητὴ τοῦ Πυθαγόρα πού ἱερουργοῦσε στὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ Ἀβαρὶς, βάρβαρος ὢν, ἔκανε πρόγνωση τῶν μελλόντων νά συμβοῦν διαβάζοντας τὰ σπλάχνα διαφόρων ζώων, ἰδιαίτερως τῶν ὀρνίθων πού ἔσφαζε.

Ὁ Πυθαγόρας πού δέν ἤθελε νά γίνεται ἡ μελέτη μέ αἷμα καί σφαγή, τοῦ διδάξε μιὰ τέλεια γνώση ὅλης τῆς ἀλήθειας μέσῳ τῆς ἀριθμητικῆς ἐπιστήμης. Ἄλλες παραινέσεις ἢ ἀπαγορεύσεις πού ἀναφέρονται στὸν Ἱερὸ Λόγο, θά ἀναφέρουμε πιό κάτω.

Συγγραφεῖς πού κάνουν μνεῖα γιὰ τὸ λόγο αὐτό, εἶναι πολλοί. Ἄς ἀρχίσουμε ἀπὸ τοὺς ἱστορικούς. Ὁ Ἡρόδοτος τὸν ἀναφέρει στὴν κοινὴ ἀπαγόρευση μεταξὺ τῶν Ὀρφικῶν, τῶν Βακχικῶν, τῶν Αἰγυπτίων καί τῶν Πυθαγορείων καί ὅσων μετέχουν στὰ ὄργια (στὶς ἱερὲς τελετές), ὅτι δέν εἶναι ὅσιο νά θάβεται κάποιος μέ μάλλινα ροῦχα καί ὅτι αὐτὸς λέγεται «Ἱερὸς Λόγος». (Ἡρόδ. 2.81)

Ὁ Ἰων, ὁ Χίος, ἱστορεῖ ὅτι ὁ Πυθαγόρας πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα πίστευε τὰ ἀπέδιδε στοὺς Ὀρφικούς (Τριαγμοί, στὸν Διογ. Λαέρτ. VIII.8), ἀλλὰ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελὸς (I.98.2), δηλώνει ὅτι αὐτὰ ὁ Πυθαγόρας τὰ ἔμαθε ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους ἱερεῖς.

Ὁ Διογένης Λαέρτιος (VIII.7) παραθέτει καί τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἱεροῦ Λόγου.

ὦ νέοι, ἀλλὰ σέβεσθε μεθ' ἡσυχίας τάδε πάντα

καί ὁ Πορφύριος (Π.Β.40) δύο ἄλλους στίχους.

*πρῶτα μὲν ἐξ ὕπνοιο μελίφρονος ἐξυπαναστάς
εὖ μαλ' ὀπιπεύειν ὅς' ἐν ἡματι ἔργα τελέσσεις*

ἥτοι, πρῶτα-πρῶτα ὅταν ξυπνήσεις ἀπὸ τὸ γλυκὸ ὕπνο νά σκεφθεῖς πολὺ καλὰ τί ἔργα ἔχεις νά κάνεις μέσα στὴν ἡμέρα.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Λυδὸς (Περὶ Μηνῶν 4.42) πού ἐπικαλεῖται ὡς πηγὴ τοῦ τὸν Ἡρακλείδη τὸν Ποντικό, ἀναφέρει κάποιους λόγους γιὰ τὴν ἀπαγόρευση τῆς βρώσης τῶν κυάμων.

Γιὰ τὴν ἴδια ἀπαγόρευση ὁμιλεῖ καί ὁ Εὐστάθιος (Σχολ. εἰς Ἰλιάδα 13.589 ρ 948), ἐνῶ ὁ Ψευδο-Πλούταρχος κάνει μνεῖα ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἔλεγε ὅτι δέν

πρέπει νά τρώμε ζῶα.

Ὁ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός (Πρός Μαθημ. 9.128), ἔκανε λόγο γιά τήν ἀποχή τῶν ἐμψύχων καί ὅτι ἦταν ἀσέβεια πρὸς τοὺς θεοὺς οἱ φόνοι τῶν ζώων, ἀναφέρει δέ τόν στίχον,

βωμόν ἐρεύθοντας μακάρων θερμοῖσι φόνοισι

καί ὁ Ἰάμβλιχος (Π.Β.162) ἕναν ἄλλον στίχον τοῦ Ἱεροῦ Λόγου

ἀρχή δέ τό ἡμισυ τοῦ παντός.

Ἡ μεταγενέστερη Ἑλληνιστική Φιλοσοφία μας, ἄφησε τά Χρυσά Ἔπη, πού, καλῶς ἢ κακῶς, σχόλιά τους ἀποδίδονται στόν Ἱεροκλῆ, Νεοπλατωνικό Φιλόσοφο τοῦ 5ου μ.Χ. αἰῶνα καί ἐξέδωσε ὁ Young καί πού θεωροῦνται ὅτι περιέχουν τίς ἱερές παρακαταθῆκες τοῦ Πυθαγόρα καί ἀποτελοῦσαν τόν ἀρχαῖο Ἱερό Λόγο. Εἶναι γραμμένα σέ δακτυλικό ἐξάμετρο καί ἀρχίζουν ὡς ἀκολούθως.

*Ἀθανάτους πρῶτα θεοὺς, νόμῳ ὡς διάκειται
τίμα καί σέβου ὄρκον, ἔπειθ' ἥρωας ἀγανούς
τούς δέ καταχθονίους σέβου δαίμονας ἔννομα ρέζων
τούς δέ γονεῖς τίμα τούς τ' ἄγχιστ' ἐγγεγαῶτας
τῶν δ' ἄλλων ἀρετῇ ποιεῖν φίλον ὅστις ἄριστος
πραέσι δ' εἶκε λόγοις' ἔργοισι τ' ἐπωφελίμοισι.
μή δ' ἔχθαιρε φίλον σόν ἁμαρτάδος εἶνεκε μικρῆς,
ὄφρα δύνῃ δύναμις γάρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει.....
ταῦτα σε τῆς θεῆς ἀρετῆς εἰς ἵχνια θήσει
ναί μά τόν ἁματέρα ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν
παγάν ἀενάου φύσεως. – Ἄλλ' ἔρχεν ἐπ' ἔργον
θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι.....*

Ἀφοῦ κάνει λόγο γιά τή φιλία, τή λαγνεία, τή δικαιοσύνη τῶν ἔργων καί τῶν λόγων, τή μοῖρα τήν ἀνθρώπινη, τήν υἱεία, τό μέτρο, τή δίαιτα, τήν καθαριότητα, τή λιτότητα στίς θυσίες, ἀναφέρει τόν πασίγνωστο στίχο πού κατά τήν παράδοση, ὁλόκληρη ἡ Πυθαγόρεια Κοινότητα παρήγγελλε στοὺς μαθητές της.

*πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
(τί παρέβηκα, τί ἔκανα, καί τί ἔπρεπε νά πράξω καί δέν ἔκανα;)*

Στό τέλος κάνει μνεῖα τῶν «Καθαρμῶν», ἔργο πού, ὅπως διαθρυλεῖται, ἦταν τῶν Ὀρφικῶν. Παράλληλα ὁ Ἱερός λόγος μεταφράστηκε στή Λατινικά γιά νά διαβάζεται ἀπό τοὺς Λατίνους.

Ἄν καί εἶναι ἔργο τῶν φιλολόγων καί ὄχι τῆς μικρῆς αὐτῆς παρουσίας, ὁ Ἱερός Λόγος ἢ ὁ Λόγος περί θεῶν, ἦταν γραμμένος στή Δωρική διάλεκτο, γιατί περιέχει ἀρμονία καί εὐφωνία καί ἀναφερόταν στή θεολογική τάξη τῶν ἀριθμῶν, στή μονάδα καί τή δυάδα καί στή θεωρία ὅτι ὁ κόσμος εἶχε συσταθεῖ καί γίνει μέ τοὺς ἀριθμούς.

Ἐπίσης ὁ Ἰάμβλιχος «Εἰς τὴν Νικομάχου Ἀριθμητικὴ Εἰσαγωγή» (P. 10 Pistori) καὶ στὰ «θεολογούμενα Ἀριθμητικῆς» (ρ. 21 ΔΕΦ), ὁρίζεται ὅτι τὰ πάντα εἶναι διαριθμημένα κατὰ ἄλυστον τάξιν. Ὁ Ἰωάννης δὲ ὁ Λυδὸς ὑποστηρίζει ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖ τετράγωνον εὐθυγώνιον καὶ ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα. Νοῦς, ἐπιστήμη, δόξα, αἴσθησις.

Ὁ Συριανός¹ σέ πολλά χωρία του μαρτυρεῖ «ὅτι ἀπὸ μονάδος μέχρι δεκάδος ὁ Πυθαγόρας περὶ πάντων ἀναδιδάξας ἀριθμῶν θεολογικῆς» καὶ ὅτι «μορφῶν καὶ ἰδεῶν κράντορα τὸν ἀριθμὸν ἔλεγε εἶναι καὶ θεῶν καὶ δαιμόνων αἷτιον καὶ τῷ πρεσβίστῳ καὶ κρατιστεύοντι τεχνίτῃ θεῷ κανόνα καὶ λόγον τεχνικόν, νοῦν καὶ στάθμαν ἀκλινεστάταν τὸν ἀριθμὸν ὑπεῖμεν συστάσιος τε καὶ γενέσεως τῶν πάντων».

Λοιπὸν αὐτὰ πρέπει νὰ ἀποτελοῦσαν τὸν Ἱερὸν Λόγον καὶ ὁ θρύλος θέλει τὸν Πυθαγόρα νὰ ἀκούει καὶ νὰ μαθαίνει στὰ Λεῖβηθρα τῆς Θράκης ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ὀρφέα.

1. Βλ. H. Thesleff, *The Pythagorean Texts of the Hellenistic Period*, Acta Akademiae Aboensis Humaniora, 1963, Helsinki καὶ Ἰάμβλιχος, *De Vita Pythagorica*, μετ. Β. Λαμπροπούλου, Πύρινος Κόσμος 1978.

Stavroula Lambropoulou

THE INITIATION OF PYTHAGORAS AT LIBETHRA IN THRACE

Iamblichus relates (in his *Life of Pythagoras*, 146) that Pythagoras was taught the *Logos peri Theon* when he was initiated into the sacred rites at Libethra in Thrace by Aglaophamus, the mystagogue who told him that Orpheus had said that the number was the eternal substance. Iamblichus also relates that the *Hieros logos*, which contains Orpheus' most mystic propositions, was the work of Pythagoras or his son Telauges, who inherited Pythagoras' notes and, according to tradition, used and "publicised" them.

Iamblichus states quite unequivocally that Pythagoras received from the followers of Orpheus the number as the appointed substance of the gods. Divination and the veneration of the gods by means of numbers was based on the numbers with which it was closely related and was not permitted to be done in any other way.

Many writers mention the *Logos*: Herodotus, Ion of Chios, Diodorus Siculus, Diogenes Laertius, Porphyrius, Ioannes Lydus, Eustathius, Pseudo-Plutarch, and Sextus Empiricus.

Later Hellenistic philosophy left us the *Golden Epics*, which are considered to contain the sacred heritage of Pythagoras and to comprise the *Hieros logos*. Composed in dactylic hexameters, these writings concern friendship, lust, justice of deed and word, human destiny, health, moderation, diet, cleanliness, simplicity in sacrifices, and also mention the maxim which, according to tradition, the whole Pythagorean Community taught its disciples: "What have I transgressed, what have I done, what should I have done that I have not done?". They end with a reference to the *Katharmoi*, which, legend has it, was an Orphic work.

The *Hieros logos* was also translated into Latin so that it could be read by the Latins.